

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО – РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

О. Савченко, В. Рудик, А. Басс
Хмельницький національний університет

Стаття призначена проблемі готельно-ресторанного бізнесу України. Проаналізовано стан готельного бізнесу України, надані рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності готелю.

This article is intended to the problem of hotel and restaurant business divide in Ukraine. The condition of the hotel business Ukraine, recommendations for improving the efficiency of the hotel.

Вступ. У сучасних умовах переходу України до ринкової економіки в кожній галузі відбувається пошук нових шляхів і методів виробництва, здійснюється аналіз сучасного стану, окреслюються перспективи на майбутнє. Ці процеси характерні також для сфери готельно - ресторанного бізнесу, яка спрямована на отримання прибутку через надання різноманітних послуг у вигляді житла, харчування, транспортного та іншого сервісу.

Розвиток готельно - ресторанного бізнесу в Україні особливо актуальний, оскільки саме завдяки даній галузі Україна може поліпшити соціально-економічну ситуацію. Сфера готельно - ресторанного бізнесу підтримує майже два десятка суміжних галузей та створює додаткові робочі місця. Готельно - ресторанний бізнес в Україні може і мусить стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень. Окремі теоретичні аспекти вдосконалення фінансово-економічного механізму управління діяльністю підприємств, що надають готельні послуги, висвітлені в наукових працях багатьох вчених, серед яких: М.М. Артус, П.В. Баранов, Г.Я. Ільницька, О.М. Ковалюка, І.А. Ломачинська, О.П. Луцій, а також закордонних представників: Л. Ван Дер Вагена, Дж. Р. Уокера, Е.-Т. Крістофера.

Постановка завдання. Метою даної роботи є теоретичні та практичні представлення стану та перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Результати досліджень. Оцінка розвитку готельної сфери передбачає визначення соціально-економічної ефективності діяльності суб'єктів національного ринку, де галузевий аналіз поєднується з регіональним [6]. В той же час деякі показники не наводяться в відкритій статистиці (фондоємність, фондоозброєність, продуктивність праці, рентабельність активів), що обмежує їх використання в економічному аналізі підприємництва [2]. Крім того, деякі ліцензіати не звітують до установ статистики. В той же час, застосування динамічного аналізу діяльності підприємств готельної сфери дозволяє нам визначити динаміку просторово-часових структурних змін функціонування ринків досліджуваних послуг, інвестиційних надходжень в галузь і створити підґрунтя для визначення основних напрямків стратегії розвитку підприємницького потенціалу в регіонах України [3].

Практика готельно - ресторанного бізнесу, конкуренція в галузі, економічні реалії з їх складними внутрішньо-господарськими умовами та відносинами значно ускладнили підприємницьку діяльність на ринку послуг, зумовили нові закономірності його розвитку [4]. Це вимагає постійного удосконалення і поглиблення існуючих наукових теорій, зокрема перегляду підходів і принципів управління та розвитку підприємницької діяльності в регіональному туризмі, адаптації наукових концепцій та інструментів у підприємницькому середовищі до сучасних економічних умов з врахуванням галузевої специфіки [5].

Розглянемо деякі тенденції та показники підприємств готельно-ресторанного комплексу України.

Дослідження обсягу інвестицій в основний капітал туристичних регіонів України, показує, що станом на 01.01.2012 р. понад 89% загального обсягу капіталовкладень спрямовано у розвиток готелів та інших місць для короткотермінового проживання, 11% - у розвиток ресторанів та припадає на Київ, АР Крим, Київську, Одеську, Львівську області. За станом на 01.01.2013 р. прибуток, спрямований на розвиток матеріально-технічної бази туристичних підприємств, склав 15776,0 тис. грн, або 16,7% від загального балансового прибутку туристичних підприємств [6]. Аналіз інвестиційної політики підприємців за 2013 рік показав, що в сферу відпочинку та розваг було спрямовано інвестицій більш ніж в два рази, порівняно з готельною сферою і розмір вкладань становить 0,33% від загального обсягу інвестицій в Україні (таблиця 1).

Таблиця 1 - Інвестиції в основний капітал підприємств сфери гостинності за 2013 рік [8]

Напрямки інвестицій	Обсяг інвестицій (млн. грн.)	Частка в загальному обсязі інвестицій в Україні
Діяльність в сфері дозвілля, відпочинку та розваг	185,8	0,33%
Діяльність в сфері готельного господарства	101,9	0,017%

За даними Держкомстату України станом на 01.01.2013 р. в сфері готельно-ресторанного бізнесу зареєстровано 21318 суб'єктів підприємництва, що складає 1,65 % від загального обліку зареєстрованих суб'єктів ЕДРПОУ, з них 19179 із юридичним статусом (89,97%) та 2139 - фізичних осіб - підприємців (10,03%). В ході дослідження проведено групування суб'єктів підприємництва за організаційно-правовою формою діяльності. Отримані дані нами наведені в таблиці 2.

Таблиця 2 - Розподіл суб'єктів підприємництва готельно-ресторанної сфери України за організаційно-правовою формою діяльності в 2013 році [8]

№	Вид організаційно-правової форми діяльності за даними ЕДРПОУ та форма власності	Кількість	% до загального обсягу суб'єктів
1	2	3	4
1	Фермерські господарства	4	0,02
2	Приватні підприємства	6 612	31,02
3	Колективні підприємства	780	3,66

1	2	3	4
4	Державні підприємства	116	0,54
5	Комунальні підприємства	415	1,95
6	Дочірні підприємства	533	2,50
7	Іноземні підприємства	31	0,15
8	Підприємства об'єднань громадян	97	0,46
9	Підприємства споживчої кооперації	143	0,67
10	Орендовані підприємства	147	0,69
11	Спільні підприємства	93	0,44
12	Акціонерні товариства	369	1,73
13	Товариство з обмеженою відповідальністю	9 857	46,24
14	Товариство з додатковою відповідальністю	4	0,02
15	Повне товариство	25	0,12
16	Командитне товариство	26	0,12
17	Кооперативи	139	0,65
18	Установи	256	1,20
19	Фізичні особи - підприємці	1 061	4,98
20	Інші	610	2,86
Всього		21 318	100,00

Встановлено, що найбільш поширеною організаційно-правовою формою діяльності суб'єктів підприємництва в готельно-ресторанній сфері є товариство з обмеженою відповідальністю (46,24%), приватні одноосібні підприємства - юридичні особи (31,02%), фізичні особи - підприємці (4,98%). В той же час треба відзначити, що фермерські господарства в масштабах України з числа зареєстрованих, представлені тільки двома агроготелями. Отримані дані щодо обсягу послуг, реалізованих населенню України підприємствами готельно-ресторанної сфери, наведено в таблиці 3.

Таблиця 3 - Обсяг послуг, реалізованих населенню підприємствами готельно-ресторанної сфери України за 2012-2013 роках, млн. грн. [8]

Обсяг послуг	2012 р.	На одну особу населення, грн.	2013 р.	На одну особу населення, грн.
Загальний обсяг послуг підприємств	3106,4	61,56	3203,2	63,83
Обсяг послуг кінцевого споживання	2043,2	46,725	2106,3	48,23

Згідно даних статистики, в 2013 р. підприємства готельно-ресторанного бізнесу були збитковими в цілому по Україні. Фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств до оподаткування складає 373,2 млн. грн., 56,3% підприємств від загальної кількості суб'єктів ЕДРПОУ одержали прибуток в розмірі 323,5 млн. грн., а 43,13 підприємств одержали збиток в розмірі 604,7 млн. грн.[8]. Аналіз досвіду України в процесах інтеграції показує, що на ринку готельних послуг з'являються регіональні готельні ланцюги, маркетингові консорціуми, які використовують франчайзингові технології для формування

стратегії конкурентоспроможності. Серед них: «Чорне море» - готельний бренд, що об'єднує сьогодні шість готелів в Одесі та Одеській області. З метою управління і підтримки єдиних стандартів якості і персоніфікованого обслуговування відбулось об'єднання готелів класу люкс під брендом Premier Hotels. На сьогодні учасниками мережі Premier Hotels є 7 готелів: «Прем'єр Палас» у Києві, «Ореанда» в Ялті, «Дністер» у Львові, «Аврора» і «Космополіт» в Харкові, «Стар» в Мукачеві і «Відрада» в Одесі.

Набирає розвитку і регіональний франчайзинг. Так, бренд групи «Аккорд» об'єднав українські бізнес-готелі середнього рівня, з 2013 року готель «Юність» в Одеському регіоні став учасником цього готельного ланцюга. Вперше в історії українського готельного бізнесу готель «Донбас палас» увійшов до міжнародної готельної асоціації Leading Hotels of the World. Готельна мережа «Красотель» здобула широку популярність на ринку готельного бізнесу завдяки таким комерційно успішним проектам, як «Красотель-Яр», «Красотель-Норд» та «Красотель-Левант». Готельний бренд «7 днів» об'єднує тризіркові готелі у чотирьох містах України.

Таким чином, глобалізація у готельному бізнесі набуває широкого розповсюдження як на світовому, так і на національному ринках. Об'єднання у готельні мережі та маркетингові консорціуми сприяє підвищенню конкуренто-спроможності готельних підприємств [1]. Фундаментом для пошуку конкурентних переваг є аналітична робота з вивчення стану та тенденцій розвитку ринку загалом та активності конкурентів зокрема. Важливим аспектом даного дослідження є аналіз стану готельних підприємств регіону, так як за допомогою показників, що характеризують їх динаміку розвитку, можна спрогнозувати подальшу діяльність на ринку готельних послуг [3].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року», одним із пріоритетних напрямів Причорноморського регіону визначено розвиток «туристично-рекреаційного комплексу», що є в свою чергу одним із заходів підвищення конкурентоспроможності областей та зміцнення їх ресурсного потенціалу. Аналізуючи стан розвитку готельного бізнесу в Одеському регіоні, цілком логічним та актуальним, на наш погляд, є порівняння його з іншими регіонами нашої держави (див. табл. 4).

Таблиця 4 - Рейтинг областей за кількістю засобів розміщення туристів України [7]

Регіони	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
	Кількість	Кількість	Кількість	Кількість
1	2	3	4	5
Україна - усього	1731	2691	3144	3582
Львівська обл.	159	196	250	272
м.Київ	133	139	148	145
Херсонська обл.	135	120	82	116
Дніпропетровська обл.	121	126	130	135
Луганська обл.	101	86	45	51
Миколаївська обл.	122	103	82	93
АР Крим	104	256	748	762

1	2	3	4	5
Одеська обл.	81	130	216	253
Хмельницька обл.	31	46	68	90
Тернопільська обл.	29	33	38	49
Вінницька обл.	21	46	61	72

Результати рейтингового розподілу, за основу якого покладені офіційні дані Державного комітету статистики України, показують про збільшення кількості засобів для розміщення туристів з 2010 по 2013 рік. Стан ринку готельних послуг в зазначених регіонах України з 2010 по 2013 свідчить про те, у більшості областей України збільшувались засоби для розміщення туристів. Стосовно Хмельницької області, то можна спостерігати тенденцію щодо збільшення кількості засобів розміщення туристів з 31 у 2010 році до 90 у 2013 році.

Останнім часом суттєву конкуренцію підприємствам готельного господарства і, в тому числі, великим готелям, створюють фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, які переважно утримують невеличкі готелі та є власниками приватних будинків та квартир, кількість яких за останні роки інтенсивно зростає. Вони пропонують відвідувачам повний спектр основних та додаткових готельних послуг при значно нижчій їхній вартості. За даними Державної податкової адміністрації у 2013 році (порівняно з 2007 р.), кількість фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, що утримували готелі, збільшилась на 680 осіб, або на 44,4%. Ними отримано доходу від реалізації готельних послуг на 282.5 млн. грн. (59,6% загального доходу фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, що надавали послуги з тимчасового проживання), що на 122.6 млн. грн., або в 1,8 рази більше, ніж у 2009 р.[7].

Висновок. Сьогодні готельно-ресторанний бізнес в Україні перебуває на стадії глибокої структурної перебудови, інституційного становлення, формування внутрігалузевих, міжгалузевих та зовнішньоекономічних зв'язків. Повною мірою це відноситься до процесу формування готельної інфраструктури, відповідного сегмента ринку праці, системи державного регулювання досліджуваної діяльності. Становлення в Україні сучасного вискоєфективного і конкурентоспроможного готельно - ресторанного комплексу вимагає вирішення низки завдань, зокрема: вдосконалення нормативно - правової бази і системи державного регулювання діяльності, створення сучасного вітчизняного ринку, спираючись на розвиток конкуренції, поглиблення спеціалізації і кооперування у роботі готельно - ресторанного підприємств, забезпечення умов розвитку різних видів діяльності, інтеграції України до світового ринку та розвиток міжнародного співробітництва у галузі. Для України, яка прагне до європейської інтеграції, проблему конкурентоспроможності на світовому ринку можна розв'язати за допомогою об'єднання зусиль окремих споріднених галузей та інституцій. Саме кластерний тип організації господарства дозволяє сконцентрувати ресурси і зусилля на створенні конкурентних переваг території в рамках конкретного сектора економіки.

Список використаних джерел

1. Бутенко А. И. Управление предпринимательством: критерии эффективности / А. И. Бутенко, И. Н. Сараева. - Одесса : ИПРЭЭИ НАН Украины. - Феникс, 2004. - 364 с.
2. Воробйова О. А. Проблеми природокористування та сталого розвитку в рекреаційно-туристичній сфері : монографія / О. А. Воробйова, І. М. Дишловий, С. К. Харічков. - Одеса : ППРЕД НАН України, 2009. - 374 с.
3. Долішній М. І. Ринкові механізми регіонального управління / М. І. Долішній, О. Мошенець // Регіональна економіка. - 2001. - № 1. - С. 7-17.
4. Кузьменко Л. М. Управление функционированием и развитием экономики региона: монография / Л. М. Кузьменко. - Донецк : НАН Украины : Ин-т экономики промышленности, 2004. - 284 с.
5. Семенов В.Ф. Регіональний вимір рекреаційно-туристичної діяльності / В. Ф. Семенов, М. Д. Балджи, В. М. Мозгальова ; за ред. В. Ф. Семенова : монографія. - Одеса : Вид-во «Optimum», 2008. - 201 с.
6. Нездоймінов С. Г. Туризм як фактор регіонального розвитку : методологічний аспект та практичний досвід : монографія / С. Г. Нездоймінов. - Одеса : Астропринт, 2009. - 304 с.
7. Готелі та інші місця для короткотермінового проживання. 2013. Статистичний бюлетень - К. : Державний комітет статистики України, 2013 // [Електронний ресурс] : - Електрон. текстові дані (152 Мв). - К. : Держкомстат України. - 2014. <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Статистичний щорічник України за 2013 рік / За ред. О. Г. Осауленка; відп. за випуск Павленко Н. П. ; Державний комітет статистики України. - К. : Консультант, 2014. - 566 с.